

NORGE OG EU. På EØS-avtalens område er det knapt noen praktisk forskjell på rettstilstanden i Norge og i EU-landene.

EØS = EU?

Kronikk

HALVARD HAUKELAND FREDRIKSEN
stipendiat,
Det juridiske fakultet,
Universitetet i Bergen

Underkaste seg. Under EØS-forhandlingene var det svært viktig for Norge å unngå at norske domstoler måtte underkaste seg EU-domstolens overherredømme. Formelt sikret vi dette ved å opprette en egen EFTA-domstol, som dessuten kun kan gi norske domstoler rådgivende uttalelser om tolkningen av EØS-avtalen. Samtidig forutsetter fullverdig deltagelse i EUs indre marked ensartet fortolkning av regelverket. Etersom EU-domstolen ikke tar nevneverdig notis av hva domstolene i et utenforland i Europas nordlige utkant måtte mene om tolkningen av markedsreglene, lar målsetningen om rettsenhet seg kun realisere dersom norske domstoler anerkjenner EU-domstolen som den autoritative fortolker av EØS-regelverket.

Kartlegging. En omfattende kartlegging av EØS-rettens inntog i norsk rett i perioden 1994-2010, utført på oppdrag fra det regjeringsoppnevnte Utvalget for utredning av Norges avtaler med EU (Europautredningen), viser at nettopp dette har skjedd – norske domstoler har lojalt innrettet seg etter Stortingets ønske om en tolkning av EØS-avtalen i samsvar med likelydende EU-rettslige bestemmelser.

Den overordnede målsetningen om europeisk rettsenhet slår igjennom også i tilfeller hvor utviklingen i EU-domstolens praksis leder til resultater som Stortinget neppe opprinnelig så for seg. Anført av Høyesterett vil norske domstoler først frafå EU-domstolens praksis dersom det skulle foreligge helt entydige instruksjoner om dette fra Stortinget, noe som hittil betegnende nok ikke har skjedd ved en enes- anledning.

Som et resultat av domstolenes lojale etterlevelse av Norges EØS-rettslige forpliktelser, er det på EØS-avtalens område knapt noen praktisk forskjell på rettstilstanden i Norge og i EU-landene.

Vunnet sakene. I en mediestyrt offentlighet er det ikke overraskende at oppmerksomheten rettes mot saker hvor private aktører hevder at norske lovregler om politisk sensitive spørsmål som vinmonopol, pengespill, tobakksreklame m.v. er i strid med EØS-avtalen. Saker som dette er imidlertid ikke særlig representative for bredden og omfanget i EØS-rettens inntog i norsk rett. Det er dessuten grunn til å fremheve at staten til syvende og sist har vunnet så godt som samtlige av disse sakene, noe som ikke alltid kommer like godt frem i mediens dekning. Det er nok en tendens til at EØS-rettslige «angrep» på norsk lovgivning vies stor oppmerksomhet når søksmålene anlegges, mens det har mindre nyhetsinteresse at staten, kanskje

«... norske domstoler har lojalt innrettet seg etter Stortingets ønske om en tolkning av EØS-avtalen i samsvar med likelydende EU-rettslige bestemmelser»

Saker som Vinmonopolet er ikke representative for omfanget i EØS-rettens inntog i norsk rett, skriver Halvard Haukeland Fredriksen.

FOTO: BIRGITTE GAUSLAA KIRKHOLM

Norge og Europa

Europautredningen og Fritt Ord arrangerer i vår ti debattmøter om Norges forhold til EU. På Litteraturhuset i Oslo er temaet i kveld EØS-avtalens inntog i norsk rett.

Aftenposten trykker i vinter og vår kronikker om noen av de viktigste spørsmålene i debatten om Norge og EU.

Førrige artikkel: 1. februar: «Oljeplattformen Norge» av Thomas Hylland Eriksen og Iver B. Neumann.

Aftenposten fakta

først flere år senere, får medhold i domstolene.

Rettsliggjøring. Avhengig av perspektivet kan den rettsliggjøring som EØS-avtalen utvilsomt innebærer, enten formuleres som et spørsmål om (uønskede) EØS-rettslige skranker for Stortingets handlingsfrihet, eller som et spørsmål om (ønsket) beskyttelse av privates rettigheter på et felles europeisk marked. I en situasjon hvor norske myndigheter etter hvert har lært seg hvilke argumenter som er EØS-rettslig gangbare og hvilke som ikke er det, vil imidlertid de praktiske følger av denne rettsliggjøringen ofte avhenge av hvor inngående domstolene går til verks i sin etterprøving av om staten virkelig forfølger målsetninger som EØS-retten anerkjenner som legitime, og om dette skjer på en måte som ikke leder til unødvendige eller uforholdsmessig store inngrep i markedsfrihetene. Anført av Høyesterett har norske domstoler her lagt seg på en relativt tilbakeholden linje.

Etterlever forpliktelsene. En medvirkende årsak til EØS-avtalens gjennomslag i norsk rett er statens opptreden i domstolene. Særlig i Høyesterett er argumentasjonen innrettet i samsvar med Norges mer overordnede interesse i å fremstå som en avtalepart som lojalt etterlever våre EØS-rettslige forpliktelser. Det er betegnende at staten ikke ved noen anledning har villet sette spørsmålet om grunnlovens grenser for EØS-rettens gjennomslag i norsk rett på spissen for Høyesterett – ved ett tilfelle

ble en ankesak som reise slike spørsmål trukket kort tid før den skulle behandles i Høyesterett, i andre tilfeller er innsigelser knyttet til grunnloven og Stortingets forutsetninger ved EØS-avtalen frafalt før behandlingen i siste instans.

Erkjennelsen av at det i realiteten er EU-domstolen som avgjør tolkningen av EØS-retten, innebærer at EFTA-domstolen er havnet i en vanskelig posisjon. I praksis er domstolen i de fleste tilfeller henvist til å prøve å forutse hvordan EU-domstolen ville løst en tilsvarende sak. Om man tar i betraktning hvor vanskelig dette er, har EFTA-domstolen vist en forbløffende evne til å treffe med sine tolkninger av EØS-retten.

Troverdig garantist. Samtidig har nok EFTA-domstolen i større grad enn mange andre erkjent viktigheten av å fremstå som en troverdig garantist for at EØS-avtalen ikke ender opp som et «EU à la carte», hvor EFTA-statene tar med seg alle fordeler ved full markedsstilgang i EU uten å åpne egne markeder på tilsvarende vis. Et inntrykk av slik «cherry picking» ville fort kunne utløse en motreaksjon i form av en mindre EØS-vennlig holdning i EU-domstolen. For EFTA-domstolen har det nok derfor vært viktig å fremstå som en pådriver heller enn som en bremsekloss i utviklingen av EØS-retten, noe som nok har ledet til at domstolen tidvis fremstår som mer katolsk enn paven.

I et slikt lys er det interessant at statens advokater regelmessig argumenterer imot at norske domstoler skal legge spørsmål om tolkningen av EØS-avtalen frem for EFTA-domstolen. Det er også betegnende at Høyesterett i løpet av sytten år kun ved fire anledninger har funnet grunn til å innhente tolkningsuttalelser fra EFTA-domstolen.

Fullverdig deltagelse. Dersom man først erkjenner at aksept av EU-domstolen som autoritativ fortolker av EØS-retten er prisen man må betale for fullverdig deltagelse i EUs indre marked, så er det paradoksalt at norske myndigheter ikke ønsker å gjøre bruk av den mulighet som EØS-avtalen vitterlig gir EFTA-statenes domstoler til direkte samhandling med EU-domstolen.

Særlig for Høyesterett ville dette gi mulighet for fullverdig deltagelse i den dommedialog som driver rettsutviklingen i Europa. I andre sammenhenger synes norske myndigheter svært opptatt av å utnytte de muligheter for deltagelse som EØS-avtalen tross alt gir, men dette gjelder tydeligvis ikke på domstolens område.

Den nye norske mentaliteten

Aslak Sira Myhre observerer i sin kronikk i Aftenposten 4. mars helt korrekt at Petter Northug ikke er den eneste nordmann som «ikke er interessert i å gjøre noen jobb». Når det gjelder årsaken til denne grunnleggende endringen i norsk mentalitet, er han imidlertid mindre presis. Årsaken finnes nemlig ikke i stortingsvedtak om forvaltningen av oljefondet, men er en konsekvens av politikken fra Sira Myhres egen leir.

Venstresiden har applaudert en jevn strøm av innvandring med forskjellige nasjonaliteter, men forent i manglende kvalifikasjoner for et norsk arbeidsmarked. Det har gitt oss et overskudd av søkere til det svarte, grå og ufaglærte arbeidsmarkedet med fallende lønninger som resultat. Da er ikke nordmenn annerledes enn rike nasjoner før oss – vi kjøper oss fri fra det tyngste arbeidet. Paradoksalt nok har derfor venstresidens flerkulturelle felttog mot sneversynt norsk nasjonalisme ført til press på de norske tradisjonene venstresiden selv – og mange andre – setter størst pris på: små sosiale forskjeller og forventningen om at du skal ta de tyngste takene selv.

BØRRE FEVANG
Oslo

Feilslutning om homeopati

Tiril Friid Fladeby forsvarer homeopati i Aftenposten nylig med at «Halvparten av den norske befolkning benytter seg av alternativ medisin». Det er en feilslutning å bruke det som bevis for at homeopati faktisk virker. Jorden var ikke mer flat i den tiden flere antok dette.

Hvis homeopatene er sikre på at dette virker og ønsker aksept for virksomheten, er det underlig at de ikke er mer villig til å samarbeide om uavhengige vitenskapelige tester. Da kunne kanskje både legestanden og alternativmedisinerne kommet noe nærmere nyttig kunnskap.

ODDGEIR HØIE
Oslo

Stor takk!

Stor takk til Per Arne Dahl og Ulf Aas! Per Arne Dahls epistler «Under en åpen himmel», med illustrasjoner av Ulf Aas, har vært et særdeles oppløftende trekk ved Aftenpostens søndagsutgaver. Med utpreget artistisk glød har epistlene utdypet og forsvart kristen tro og lære gjennom 25 år.

Nå har Aftenposten besluttet å avslutte denne spalten. Andre spaltister med forskjellige livssyn skal få slippe til. Aftenposten bør ha rom og raushet for begge disse spaltene.

MAGNE KONGSHAUG
Asker

Debatt nett

Les Aften-redaktør Kjersti Løken Stavrum's kommentar om kvinnedagen «Stopp toget» kl. 10.00 på ap.no/meningar.

Debatt kultur

Ledelse handler om enkle, men akk så vanskelige grep. Mangel på ledelse kan koste dyrt, skriver Paul Chaffey og Hilde Widerøe Wibe.

Økonomi side 8

Debatt Si ;D

Fortsatt tjener norske kvinner 80 kroner for hver hundrelapp en mann tjener, skriver Ina Rangønes Libak (21).

Kultur side 20